

Η αποτύπωση ιστορικών γεγονότων, επιστημονικών μελετών και φιλοσοφικών αναζητήσεων διεύρυνε τους ορίζοντες του ανθρώπινου πνεύματος και τη σημασία της γνώσης σε τέτοιο βαθμό, ώστε η τέχνη της γραφής να αναχθεί σε ένα από τα πολυτιμότερα αγαθά. Με την επανάσταση της τυπογραφίας του Γουτεμβέργιου (Johannes Gutenberg, περ. 1398-1468), στα μέσα του 15ου αιώνα, γεννήθηκε και η πρώτη μορφή βιομηχανίας των εκδόσεων, η οποία σύντομα αποτέλεσε ένα από τα πιο προσοδοφόρα επιχειρηματικά πεδία. Έκτοτε χρειάστηκε να περάσουν αρκετά χρόνια ωσότου η τυπογραφία εξελιχθεί τεχνολογικά και η βιομηχανία ανατύπωσης και έκδοσης γραπτών κειμένων αποκτήσει ένα σταθερό νομικό πλαίσιο, βάσει του οποίου προστατεύονταν επαρκώς τα πνευματικά δικαιώματα συγγραφέων και εκδοτών.

Το πρώτο ολοκληρωμένο Copyright (right to copy) δημοσιοποιήθηκε στις 10 Απριλίου 1710 στην Αγγλία από τη βασίλισσα Άννα. Η συγκεκριμένη νομοθεσία, με κωδικό «Act 8 Anne c.19», όριζε για πρώτη φορά ότι οι εκδότες και οι βιβλιοπώλες είχαν το αποκλειστικό δικαίωμα να εκδίδουν πνευματικά έργα, καθώς και να τα ανατυπώνουν χωρίς τη συγκατάθεση του συγγραφέα για συγκεκριμένη περίοδο. Ο νόμος ίσχυε αρχικά για 14 χρόνια από την ημερομηνία της πρώτης δημοσίευσης, ενώ αργότερα επεκτάθηκε στα 28 έτη εφόσον ο δημιουργός βρισκόταν εν ζωή. Κατά συνέπεια, βάσει του ίδιου νόμου απαγορεύονταν ρητά η εκχώρηση των δικαιωμάτων του δημιουργού προς τρίτους. Αυτός ο νόμος ήταν «εργοκεντρικός», καθώς αφορούσε κυρίως την εμπορική εκμετάλλευση ενός έργου και την «τύχη» που θα είχε μέσα από τη δύναμη του εκάστοτε εκδότη. Εντούτοις, για τους δημιουργούς ήταν η πρώτη στην ιστορία στεγανή λύση για την ασφαλή δημοσιοποίηση πνευματικών έργων.

Η βιομηχανία των εκδόσεων μουσικών έργων φαίνεται να θεμελιώθηκε, μέσω της ανατυπωμένης παρτιτούρας, στις αρχές της δεκαετίας του 1800. Έως τότε η επανέκδοση μουσικών έργων γινόταν αποκλειστικά με το χέρι, διαδικασία η οποία επέτρεπε σε πρωτοεμφανιζόμενους εκδότες, αλλά και σε μουσικούς να τα οικειοποιούνται με χαρακτηριστική ευκολία. Επί εποχής χειρόγραφης παρτιτούρας οι σολίστ, με ή χωρίς τη συγκατάθεση του συνθέτη, ασκούσαν μεγάλη επιρροή σε ένα έργο μέσω διαφόρων παραλλαγών ή μακρόπνοων αυτοσχεδιασμών, όπως στην περίπτωση της καντέντσας¹. Συχνότερα ένα έργο δεν είχε μία μόνον εκδοχή. Πέρα από τις «αυθαιρεσίες» των σολίστ, διασκευαζόταν ακόμα και από τους αρχιμουσικούς, οι οποίοι παρέμβαιναν καταλυτικά στην πρωτότυπη σύνθεση, δημιουργώντας σύγχυση γύρω από το ποια ήταν τελικά η αυθεντική εκδοχή. Σταδιακά οι συνθέτες, και κυρίως εκείνοι της Ρομαντικής

¹ Cadenza, που πηγάζει από το cadere: «πίπτω» (για τις πτώσεις στην αρμονία). Η καντέντσα είναι δεξιότεχνικό σολιστικό μέρος. Κατά την εκτέλεση μιας καντέντσας από τον σολίστ σε συγκεκριμένα μέρη ενός κοντσέρτου, η ορχήστρα βρίσκεται σε παύση. Κατά τον 17ο και τον 18ο αιώνα η σύνθεση της καντέντσας γινόταν αποκλειστικά από τους σολίστ, που επιδείκνυαν τις ιδιαίτερες ικανότητές τους με περίτεχνο και κατεξοχήν αυτοσχεδιαστικό τρόπο.

εποχής, αφαίρεσαν το προνόμιο σύνθεσης από τους σολίστ, γράφοντας οι ίδιοι τα σολιστικά μέρη των κοντσέρτων τους, ενώ και οι παρτιτούρες εμπλουτίστηκαν με περαιτέρω σημειογραφικές πληροφορίες προκειμένου να μεταφέρεται με σαφή και αναλυτικό τρόπο η γνήσια και απαράλλακτη ερμηνεία του έργου που επρόκειτο να εκτελεστεί. Έκτοτε οι απαιτήσεις των συνθετών από τους εκτελεστές και τους μαέστρους αυξήθηκαν δραματικά, γεγονός που συνέβαλε έως έναν βαθμό και στην εξέλιξη τόσο των ήδη γνωστών όσο και των νεότερης γενιάς μουσικών οργάνων.

Η εξέλιξη της μουσικής τυπογραφίας, που ουσιαστικά ήταν ένα από τα αποτελέσματα της Βιομηχανικής Επανάστασης (1760-1860), περιόρισε δραστικά το παραπάνω φαινόμενο, ενώ παράλληλα διαδραμάτισε σπουδαίο ρόλο στη διαμόρφωση της μουσικής βιομηχανίας. Η εμπορική εκμετάλλευση και διανομή «προστατευμένων» μουσικών έργων όχι μόνον αύξησε τη ζήτηση για περισσότερους επαγγελματίες μουσικούς, οι οποίοι πληρώνονταν για να τα εκτελούν ζωντανά, αλλά αναβάθμισε και τη μουσική σκέψη, καθώς έδωσε το έναυσμα για τη δημιουργία νέων ειδών μουσικής, που με τα χρόνια εξελίχθηκαν και απέκτησαν συγκεκριμένα μορφολογικά στοιχεία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της «έκρηξης» αποτελεί η εμφάνιση της jazz,² blues και country μουσικής, καθώς έδωσαν το στίγμα και έπειτα καθιέρωσαν την έννοια της λαϊκής (popular),³ ευρείας απήχησης μουσικής στ' αυτιά των ακροατών.

Η βιομηχανία γύρω από τις μουσικές εκδόσεις γιγαντώθηκε προς τα τέλη του 19ου αιώνα στο Μανχάταν των ΗΠΑ μέσω της πρώτης κοινοπραξίας εκδοτών και δημιουργών. Εκεί, γύρω στο 1885, μια ομάδα φιλόδοξων εκδοτών αποφάσισε να δημιουργήσει τον πρώτο συνεταιρισμό μουσικών εκδόσεων στην ιστορία της μουσικής βιομηχανίας με σκοπό να απορροφά, να επεξεργάζεται και έπειτα να ελέγχει εμπορικά όσο το δυνατόν περισσότερα μουσικά έργα. Η νεοφυής εταιρεία εγκαταστάθηκε σε γραφεία επί της οδού Γουέστ 28, μεταξύ της Πέμπτης και της Έκτης λεωφόρου του Μανχάταν, όπου μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα προστέθηκαν εκατοντάδες άλλοι επίδοξοι εκδότες, συνθέτες και ενορχηστρωτές. Έκτοτε η ευρύτερη περιοχή έλαβε –για ανεξακρίβωτους

² Περίοδος 1890-1919. Η jazz εμφανίστηκε το 1910 στη Νέα Ορλεάνη ως η λαϊκή μουσική των νέγρων. Οι δύο κυριότερες μορφές έκφρασης της jazz εκείνης της περιόδου ήταν η hot style, που ενείχε σαφείς επιρροές από τα blues των νέγρων, και η swing, που είχε ως κύρια χαρακτηριστικά την ιδιαίτερη αρμονική δομή, τον τονισμό του 2ου και του 4ου μέτρου, καθώς και συγκεκριμένη ενορχήστρωση (τρομπόνι, τρομπέτα, σαξόφωνο και κρουστά). Με την πάροδο των ετών η jazz επεκτάθηκε στη Νέα Υόρκη και στο Σικάγο, όπου δημιουργήθηκαν διάφορα νέα στιλ, όπως η dixieland (ορχήστρα λευκών), η boogie style, όπου υπάρχει έντονη παρουσία των τυχαίων συλλαβών «bebop» ή «reboop», και η cool style, που επικρατεί έως σήμερα.

³ Ο όρος «popular» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στα τέλη του 19ου αιώνα για να περιγράψει την ευρύτερη λαϊκή μουσική, χωρίς να αντιπροσωπεύει κάποιο συγκεκριμένο μουσικό ιδίωμα. Απεναντίας, ο όρος «pop» περιγράφει συγκεκριμένο είδος μουσικής που ως κύριο χαρακτηριστικό έχει τον ηλεκτρικό ήχο, αλλά και την κουλτούρα που διαμορφώθηκε γύρω από αυτόν στις αρχές της δεκαετίας του 1950, κυρίως μέσω της έκρηξης της rock 'n' roll.

έως σήμερα λόγους- την προσωνομία Tin Pan Alley, αποτελώντας ένα ασυναγώνιστο «εργοστάσιο» παραγωγής επιτυχιών για κάθε περίπτωση. Έως το 1910 η ετήσια παραγωγή λαϊκής μουσικής άγγιζε τα 25 χιλιάδες τραγούδια, τα οποία πωλούνταν μέσω ανατυπωμένης παρτιτούρας προς 10 σεντς το ένα. Από αυτό το ποσό οι περισσότεροι δημιουργοί λάμβαναν συνήθως ένα 30 έως 40% ανά αντίτυπο, ενώ τα ιδρυτικά μέλη, όπως και οι μόνιμοι συνθέτες του Tin Pan Alley αμείβονταν με σταθερό μισθό και ποσοστό 10 έως 20% ανά αντίτυπο.

Η αλόγιστη ανατύπωση και διανομή μουσικών έργων δεν άργησε να φανερώσει το τεράστιο κενό που υπήρχε γύρω από τον έλεγχο και την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων των δημιουργών. Μολονότι η ισχύουσα νομοθεσία εκείνης της εποχής διασφάλιζε την πατρότητα ενός έργου, τόσο για τον δημιουργό όσο και για τον εκδότη που το διαχειριζόταν εμπορικά, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που βάλθηκαν να οικειοποιηθούν κομμάτια τα οποία προηγουμένως είχαν αγοράσει με νόμιμο τρόπο. Το φαινόμενο αυτό διογκώθηκε κυρίως από τους ίδιους τους εκδότες, οι οποίοι προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να παραλλάξουν, να αλλοιώσουν ή και να εκμεταλλευτούν αυτούσιο ένα κομμάτι που επρόκειτο να εκτελεστεί ζωντανά σε κάποια άλλη μακρινή τοποθεσία.

Η κατάσταση εξομαλύνθηκε σημαντικά όταν το 1914 ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του συνθέτη Victor Herbert (1859-1924) η Αμερικανική Ένωση Συνθετών, Συγγραφέων και Εκδοτών (ASCAP: American Society of Composers, Authors and Publishers). Πρωταρχικός σκοπός της ήταν η θέσπιση ενός αυστηρότερου κανονισμού για τη διασφάλιση των πνευματικών δικαιωμάτων που απορρέουν για τον δημιουργό, αλλά και τους υπόλοιπους δικαιούχους μέσω της ζωντανής εκτέλεσης των έργων τους. Την ίδια χρονιά στο Ηνωμένο Βασίλειο δημιουργήθηκε για παρόμοιους λόγους η αντίστοιχη Ένωση, με την επωνυμία PRS (Performing Right Society, μετέπειτα PRS for Music). Οι δύο αυτές Ενώσεις, που λειτουργούν έως σήμερα, αποτελούν τους πρώτους επίσημους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης για τα εκτελεστικά δικαιώματα στην ιστορία της παγκόσμιας μουσικής βιομηχανίας.

Η ιστορία του Tin Pan Alley, όπως και των έντυπων μουσικών εκδόσεων φαίνεται να άλλαξε ριζικά από τις αρχές της δεκαετίας του 1900, με αποκορύφωμα την αξιοσημείωτη αποδυνάμωση της παρτιτούρας λόγω της εμφάνισης του γραμμοφώνου και αργότερα του ραδιοφώνου. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1920 η έννοια των εκδόσεων επαναπροσδιορίστηκε συνολικά, και η βιομηχανία του θρυλικού Tin Pan Alley πέρασε σταδιακά στο περιθώριο με αφορμή την ίδρυση των πρώτων δισκογραφικών εταιρειών. Για τη βιομηχανία των εκδόσεων επρόκειτο για σχεδόν βέβαιη εξέλιξη, καθώς ήδη από τα μέσα του 19ου αιώνα είχαν ξεκινήσει οι πρώτες προσπάθειες καταγραφής και αναπαραγωγής προφορικού λόγου. Το σκεπτικό εκείνων των πρωτόλειων μελετών και έπειτα πειραμάτων γύρω από την καταγραφή του ήχου ουσιαστικά πήγαζε από την ανάγκη των ίδιων των εφευρετών να δημιουργήσουν μια κουλτούρα